

SZIRMAI KÁROLY:

A nyomorék

Nyár derekán Siklósiékat is **elhelyezték**. Szerencsájukre nem valami istenhátamögötti falucskába, hanem Zrenyaninba, a volt megyei székhelyre. A férjet egy ujonnan épülő vállalathoz, a feleséget egy régihez. A baj ott volt, hogy az új vállalat még nem készült el a lakásokkal, a régi pedig a feleségnek nem akart kiutalni. Annak ellenére sem, hogy mindkettő ugyanegy érdekelttséghez tartozott. Így tehát bútoraikat összezsúfolták régi lakásuk egy szobájába, lezárták s rábízták a csere-tisztviselőre, meg a jószerencsére. Addig is, míg véglegesen átköltözhetnek. Ők maguk egy nagynehezen kiverelkedett szobában húzódtak meg. Mindez rendjén is lett volna, ha nem tartozik hozzájuk megrokkant nagynénjük, egy testileg elnyomorodott, lelkileg is deformálódott vénleány. Ez a sok balsorsot megélt teremtés, aggkora és nyomorék volta ellenére is, ellátta úgy, ahogy háztartásukat, mialatt ők ketten irodába jártak. Őt természetesen nem vihették magukkal, mert hová is tették volna. Így ideiglenesen ott kellett valahol hagyniok. S mivel — szerencsájukre — a régi gardából, szinte fehérhollónak, még ott maradt a vénleány nős fivére, nála helyezték el. E megoldás elől, más hiányában, nem lehetett elzárkózni. Nem, mintha a nyomorék testvéren önként is nem akartak segíteni, de mindez olyan időben történt, mikor saját megélhetésük is elég problematikusra fordult. A fizetésből ugyanis csak épp, hogy tengődtek, az asszony nem kapott jegyet, a legszükségesebbeket szabadon kellett beszerezniök, s a szárazság tönkretette veteményes kertjük burgonya- s hüvelyes-termését. Emellett a vállalathoz tartozó gazdaságot is elvették s így néhány fontos közszükségleti cikkekre szintén nem számíthattak. Mindezek valójában nagyonis unalmas köznapi dolgok, de a dolgozó ember élete — sajnos — ilyenektől függ, különösen ott, ahol az étkeztetés nem öleli fel a családtagokat, csupán a keresőket; s ahol a reggeli s a vacsora, mert állandóan visszatérő, majdnem ugyanolyan gond, mint a lábbeli. Valami ebédet ugyanis csak összeüt a háziasszony, de mit adjon kereső urának reggelire, vacsorára, mikor a sokáig tartó, tikasztó nyár jóvóltából teljesen üres a kamra. S mindez kétszeresen nehéz, ha egyik sem fiatal, s ha a betegség mindkettőjüket kikezdte. Ertető tehát, hogy a testvéreltartás vállalása nem történt minden aggályoskodás nélkül, habár a rokonok előtt erről nem beszéltek. Csak ágyne-műjét s mosdóját hozzák el vele, azután majd csak meglesznek valahogy. Ezt azért említették, mert a púpossá nyomorodott vénleánynak, vissz-

erektől kisebesedett lábain, volt valami makacs bőrbaj, féltek, hogy elkapathják. Így került tehát Jánosiékhoz, kezdetben nem is akarván halani e megoldásról, mert tudta, hogy László öccsének felesége, Aranka, mennyire szókimondó és rendszerető. De aztán kényszerűségből mégis belenyugodott. Egyikük sem sejtette, hogy a tervbevett hat-hetes tartózkodásból négy-öt hónap kerekedhetik, s csurgós-csepegős novemberre fordul az idő, mire Julis átköltözhetik Siklósiékhoz. Addig egy kertrenyíló, kicsiny szobában helyezték el, ott akkor pihenhetett le, mikor jólesett, sebes lábait zavartalanul kenegethette, kötözgethette, apró rongyait naponta kimoshatta, tisztálkodhatott, amennyire nyomorék karja megengedte, — olvashatott, imádkozhatott, kártyát vehetett, mert kilátástalan vénségében szívesen menekült unatkozó óráiban a megkopott lapok kabalás figuráihoz.

Egyetlen baja volt a kisszobának: kályha hiányában nem lehetett fűteni. Még a csöppnyi, cementlapos konyhából sem, mert az alapincézett, nedvesfalú helyiség a tűzhelymeleget hamar felszívta. S ez bizony, minthogy október korán fagyosra változott, elég nehezeére esett a vénleánynak, — didergett, fázott, törpeujjú, bunkós kezei megkékültek, felpuffadtak, s ruhástól kellett ágyba feküdnie, hogy meg ne hüljön.

Egyébként előbb is hasonló szobában lakott, de az száraz volt, a meleget jól tartotta, a fűtőanyag sem volt akkor annyira gond, s a vilánykályhát korlátozás nélkül használhatták. Néhány hónap óta azonban mindez megváltozott. Az általános takarékoskodás még Siklósiéknak sem engedett meg többé fényűzést, hát még Jánosiéknak, akiknek ugyancsak meg kellett gondolniok, hogy mire költik a pénzt. Így ők is fagyoskodtak, s Julisnak sem fűtöttek be esténként, mert a kevés tüzelőt nagy hidegekre kellett tartalékolniok. Pedig sajnálták, tudták, hogy fázik, s hogy kényszerű, kegyelemkenyeres helyzetét zokszó nélkül túri. Ilyenkor akaratlanul is áthatotta őket ide-odadobált, mostoha sorsa, a torz, nyomorék félig-élet, bár egyébként rossz, konok szokásai miatt nehezen férték meg vele és sokat bosszankodtak. Ezek közé tartozott — többek közt — a pletykálokodás is, bár nem ez volt a legbántóbb.

A pletykára, a falu előiskolája után, tulajdonképpen Siklósiéknál szokott rá nagyobb mértékben, annak ellenére, hogy tiltották. Siklósiék ugyanis nyomorék, süket és elhanyagolt volta miatt nemigen vették figyelembe, ritkán váltottak vele egy-egy jobb szót, okkal, oktanul, többször durvák, gorombák voltak hozzá, s már azért is kerültek a vele való társalgást, mert, ha a nagy sükettség elfogta, rekedtre kellett magukat kiabálniok. Így Julis úgyszólván teljesen magára maradt, a családi eseményekről, még a fontosabbakról is, alig értesült, a külvilág folyásáról pedig csak akkor, ha véletlenül magyar újság került kezébe. Új könyveket sohasem olvasott, mert tömpe ujjáival elkente, elgyúrta, a régieket pedig százszor elolvasta, elnyűtte, nem csoda hát, ha hírszomjúságában, a sükettség fullasztó egyedülvalóságában emberi társaságra vágyott, hogy képzelete ellankadt malmait újra felkelepeltesse. Közben olyanokra kényszerült, kik többnyire alja voltak a környezetnek, s ölbetettkezes, híréhes tétlenségben, szájtató élvezettel lesték és falták mások négyfallal zárt szobáitkai, hogy nyálukkal beszennyezve, bugyburékoló gyönyörűséggel továbbadhassák. Julis itt — érthetően — jól érezte magát, mert egyszinten álló embernek tekintették, nem nézték le, hogy piszkos,

szakadozott a ruhája, panaszait érdeklődéssel hallgatták, válogatott szavakkal szidták-szapulták a szívtelen rokonokat, s résztvevő együttérzésükről többször is biztosították. Hogy közben hangosan kiabálnok kellett, nem bántotta, nem idegesítette őket, sűrű perpatvaraik közepette megszokhatták. Julis pedig, közlési vágytól túlsordultán, nem érte fel ésszel, hogy valójában mulatság-figura, aki ostobaságában kedvére szolgáltatja ki magát s övéit a hátsóudvari karzatnak.

László, aki minderről már megelőzőleg értesült, s mélységesen útált minden szállongó szóbeszédet, mindjárt az első nap keményen megtiltotta, hogy Julis a náluk sem ismeretlen hátsó udvarba látogasson, s el-sirassa jeremiádjait. S hogy szavainak nagyobb legyen a nyomatéka, mindezt papírra is leírta, így legalább nem kellett percekig kiabálnia.

— Minden nap megkapod az újságot, adok ezenkívül könyveket is, a ház körül itt van a kert, a gyümölcsfák, ott napközben elüldögélhetsz, ha jólesik, — zárta be sorait.

Hasztalan volt azonban minden tilalom, Julis, konok természetéhez híven, amint elmentek, lecsoszogott a hátsó udvarba, tereferélni. Ott is sietve kitálalt mindent, akár a régi lakásban s a halás közönség mohón itta szavait. De ez alkalommal megjárta, az egyik rendesebb öregasszony másnap megállította Arankát s megkérdezte, hogy mi igaz »Julis néni« vagyónából, amit magával vitt volna Siklósiékhoz.

— Én bizony keveset tudok róla, Panna néni.

— Pedig azt mondta, volt földje, csikaja, birkája, meg több más holmija s ékszere.

— Hátha volt, még az apja idejében lehetett, én azonban nem ismerem az uram családjának történetét, s csak annyit hallottam, hogy Siklósiékhoz már csak néhány régi bútort, ágyneműt és ékszert vitt magával. De ezeknek sem volt nagyobb értékük, mert amikor történt ez, megvan már negyven esztendeje.

— Hát azért kérdeztem — bólogatott elégedetten Panna néni s viszsza-coszogott.

Aranka pedig nyomban elképzelte, hogy mi mindent fecsegetett össze Julis a vénasszonyoknak, amit Panna nagyra vaszul elhallgatott, de ami hetek, hónapok múltán, különös kérdések, megjegyzések vagy hírek formájában, újra visszakerül. Belátta ugyan, hogy sokkal fontosabb dolgok közepette kicsinyesség pletykán bosszankodni, de férjével együtt sajnálattal kellett tapasztalniok, hogy keringő szóbeszéd már többször ültetett ártatlanokat vádlottak padjára, melynek átmeneti izgalmból igazán nem kértek. Ezért, mikor visszatért a lakásba, felindultan támadt Julisra:

— Hát hiába tiltotta meg Laci, hogy ne menj a hátsó udvarba, s ne állj oda pletykázni? De neked első dolgod volt, hogy odacsoszogj s mindent kitálaljal. — Mikor fogsz már végre valakire hallgatni? — Vagy neked azok fontosabbak, mint mi vagyunk? Nem megmondta Laci, hogy ne állj velük szóba, mert hamisak, rosszindulatúak, s csak azt lesik, hogy mit szedjenek ki belőled. De néked hiányzott a mártíromkodás, már ismét sajnálnatni kellett magadat valakivel.

Julis féloldalas, nyomorék fejtartásával, lelógó, hosszú orrával s kidülledt, nagy, fekete szemével csak bambán bámult reá, mintha semmit se hallana.

— Nem érted? Hát kinek beszélek, néked vagy másnak? — Persze, amit akarsz, azt meghallod, amit nem, azt nem.

S dühösen becsapta az ajtót.

Aranka nem is állított valótlant. Mert Julisnak voltak napjai, órái, pillanatai, mikor még a csendes beszédet is megértette. Dehogyan mikor, ezt nem lehet tudni. Julis többnyire a süketet adta, s csak, ha már nagyon kiabáltak, akkor szólalt meg:

— Hallom, ne kiabálj!

Rendszerint azonban olyan rosszul hallott, hogy a legképtelenebb válaszokat adta a hozzá intézett kérdésekre, amin lehetett nevetni is, de még inkább bosszankodni.

Kétségtelen, hogy környezete sohase tudta, hányadán van vele. Mint az elnyomottakban, benne is kifejlődött éveken át egy alakoskodás, melyet bamba nézésű süketességgel álcázott. De közben mereven figyelt, vagy ha nem látták, vizsgálódva körüljártatta tekintetét, ami azt sejtette, hogy akkor mindent tisztán hall és ért. S hogy így volt, visszakerülő hírek-ből jöttek rá, napokkal, hetekkel később, ezért aztán nagyon vigyáztak, hogy mit beszélnek előtte.

Julis tehát zavartalanul játszotta a süket szerepét, kivált, ha valamit rosszul csinált.

— Mondtam már százszor, hogy ne kapszold be hajnalban a villanykályhát. Azt hiszed, Laci lopja a pénzt? Hát nem láttad, mennyi fizetést hozott haza elsején a borítékban? Négy száz dinárt kellett miattad fizetni. Ez legyen az utolsó, hogy hajnalban bekapcsolsz!

De nem volt az utolsó. Alig néhány napi szünet után, Laci ismét fortyogva, sisteregve találta ötkor a vízzel telt fazekat a villanyrezsón.

Aranka dühösen rontott ki hálóingébe a kiszobába.

— Mit csináltál megint? — Nem megmondtam, hogy ne melegíts többé vizet. Elintézzük ezt magunk is, nincs szükség reád. Ha nem tudsz aludni, ne üsd bele az orrodát mindenbe, hanem maradj az ágyban.

— Persze, még világosan lefekszik, s négykor már képtelen aludni — dohogott odabenn. S odajövele első napjaira gondolt, mikor korai mászkálásával őket is felzavarta. No, de legalább erről sikerült leszoktatnia. A villanyügy azonban reménytelennek látszott, a telt fazék szinte naponta ott süstörgött a főzőn, mikor Laci kiment mosakodni. S nőtt, szökött az áramfogyasztás a villanyórán.

Aranka lemondóan legyintett. Hiába, erről éppúgy nem lehetett leszoktatni, mint a pletykázásról.

— De most már teljesen mindegy, ami megtörtént, megtörtént, újat nincs mondanía. Csak az a jó, hogy mindez már nem tart sokáig, s végre rendet teremthet a lakásban.

Julis ugyanis nyomorék voltánál fogva nem tarthatta kellően tisztán szobáját, mintahogy saját tisztálkodásában is többször másokra volt utalva. Jánosiék éppen azért nem szerették, ha a konyhában tesz, vesz, lábatlankodik. Nem egyszer több piszkot csinált, mint amennyit segített. Dehát erről nem tehetett, ujjából hiányzott az utolsó ízület, s nem tudott semmit rendesen megfogni, eltörölni. Ha mosogatott, az edények csörömpölésétől zengett a konyha, s nem egyszer kicsúszott kezéből kanál, kés, villa, sőt lábas is, s a zománc néha nagyobb darabban levált, lepattogott.

— Mire elmegy, nem marad egyetlen ép edényem sem — sopánkodott Aranka. — De, ha rászólok, süketnek téteti magát vagy azt mondja, nem ejtett le semmit.

Pedig Jánosiék azzal az elhatározással vették magukhoz, hogy nem engedik dolgozni. Ha Etuséknál meg is tette, náluk nincs reá szükség. Egy életen át bőven kivette részét a munkából, legalább náluk pihenjen. Kezdetben tehát nem engedték semmihez se nyúlni. De ő, aki megszokta a mindennapi munkát, képtelen volt tétlenkedni, különben is, meg akarta szolgálni, amiért tartották. Beleütötte az orrát ebbe is, abba is, úgyhogy Aranka rászólt s szobájába küldte.

— Persze, utatokban vagyok, nem bírtok látni, csak azt várjátok, hogy elmenjek.

Végre is bele kellett nyugodni, hogy segédkezzék.

— De főzni semmi esetre se engedjed — mondta Laci.

— Nem is engedem.

De Julist a főzés állandó izgalomban tartotta. Mint sok vénleányt, őt is az evés foglalkoztatta leginkább. Már kora reggel az ebéden járt az esze, s Arankától többször is megkérdezte, hogy mit főz. Aranka azonban hallgatott. Csak az hiányzott volna, hogy megmondja. Nosza, előkerültek volna a kések, kanalak, villák, lábasok, s burgonyahéjtól, zöldségkaporéktól, kiloccsant szennyvíztől, azonnal piszkos lett volna a felmosott konyha. Néha azonban annyira kihozta sodrából, hogy rászólt:

— Hát nem ittad meg korán reggel a tejedet, s nem vágtaal csak előbb a kenyérből?

Vagy:

— Persze, ha rajtad mulnék, már nyolckor megraknál a tüzet, tízre megfőznél s jóllaknál, nem törődve vele, hogy azok, akik az irodából jönnek, háromkor milyen ebédet esznek.

— Jó, jó, nem szóltam semmit, de mindjárt odavagy, még azt a kis ételt is sajnálok tőlem.

— Sajnálja az ördög, tőlem annyit ehetsz, amennyi belédfér, csak legyen mit. De alkalmazkodj másokhoz, s vedd végre tudomásul, hogy nem áll többé ölszámra tűzifa a kamrámban.

Vagy, ha nagyon feldühösítette:

— Hiszen jóval többet eszel, mint én, nem magad mondtad, s még te teszel szemrehányást, hogy nem adok eleget enni. Hát nem kétszer-háromszor is telerakom a tányérod?

— Látod — fordult urához ebédközben — mennyire mondogatta, hogy néki már nem kell, s a harmadik tányér étel is lecsúszott.

Mert Julis mindig éhes volt. Evett volna reggeltől-estélig, s állandóan járatta volna fogatlan állkapcsa malmait. De napi étkezését négyre be kellett fejeznie. Vacsorára ugyanis többnyire nem maradt semmi, pót-létkéfele pedig ritkán akadt az eladóhelyen. Aranka tehát rendszerint vacsora nélkül feküdt le, reggelije is legfeljebb tea volt, kenyérral, mert a tejet urának és Julisnak hagyta.

— Bár valamivel többet kapnánk a két betegjegyre, hogy olykor néked is juña — mondta Laci.

— Ne törődj vele, megvagyok így is.

— De úgy, hogy lassankint leromlasz.

— Talán tudsz rajta változtatni?

— Nem.

— Hát akkor? — Mert, hogy olyan kort érjek meg, mint Julis, Istenments! — Meglátod: ő még téged is túlél, ahogy túlélte bátyádat és nővéred. S talán éppen azért, mert folyton eszik. Szinte fő a fejem, hogy mit főzök miatta. Mert, ha mi megvöltünk egy tál étellel is, neki az kevés. Dehát Etuséknál megszokta s vénsége is kívánja. Etuséknak pedig eszükbe se jut, hogy megkérdejk, miből tartjátok. Mire azonban elmegy, alig marad valamink. Elfogy a krumplink, a babunk, a zsírunk s a drágán vett lisztnek is jó fele. S akkor még nem elég, mellette dugva is eszik, éppúgy, mint Etuséknál. — De csak most hallanád, ha róluk beszél, már nem panaszkodik rájuk, többé nem rosszak, nem fukarok, most mi lettünk azok. — »Miért nem sütsz kalácsot?« — nyaggat vasárnaponkint, — »Miért nem sütsz rétest?« — kínoz hét közepén, — »Miért nem mész a piacra?« — rágja a fülemet szerdai napokon. — »Három éve nem ettem húst« — mondta a minap Ilonkának. — »Hát most mit eszik, Julis néni, s a mult vasárnap?« — De ezt elereszti a füle mellett.

Megkísértem, hogy beszéljek vele. — »Hát nem látod be, hogy nekünk csak egy fizetésünk van, s nem költhetjük az egészet kosztra. Ébredj fel végre, s nézz körül. Az a világ, melyben te éltél valaha, nincs többé. Tanulj meg alkalmazkodni a mához, ahogy mi tesszük, s elégedj meg azzal, amit adhatnak, mert több nincs, s nincs miből. S azt se akarom hallani, hogy utunkban vagy, mert ez nem igaz.

— No, és mit válaszolt?

— Semmit, hallgatott. De én kezébe nyomtam még az újságot: »Itt van és olvasd, hogy tudjad, mi történik körülötted« — és ott hagytam.

— Mert bánt, ha olyanokkal hozakodik elő, mint a napokban is. Hogy azt mondták, két hétig se bírom ki nálad, mert nem adsz eleget enni. — »Ha Aranka nem ad, majd ad az öcsém, ő nem hagyja, hogy éhezzen.« — válaszoltam. — »S te ezt válaszoltad?« — ripakodtam rá — »Hát egy percig is feltételezted, hogy én nem adok neked eleget enni? — Azonnal mondd meg, ki volt az az aljas rágalmazó?« — De ő nem akarta elárulni, hiszen úgyse igaz, amit mondtak. — Hát, mit szölsz mindehhez?

— Azt, hogy kár róla beszélni, megváltoztatni úgyse tudod. Vedd olyanak, amilyen s ne mérgeledj.

— Látod, ezért nem tudom úgy sajnálni, ahogy nyomorék voltánál fogva rászorgálna. Ilyenkor mindig eszembe jut az anyám. Milyen szerény s igénytelen volt utolsó napjaiban. Ott ült mindig kicsiny sámliján a konyhában, nem szólt, csak, ha kérdezték, — ha enni adtak, jó volt, ha nem, akkor is, — beletörődött kegyelemkenyeres sorsába, s úgy mult el csendben, utolsó napjaiban folyton engem várva, hogy észre sem veték. Elment s én még csak ott se lehettem, hogy utoljára megcsókoljam — mondta könnybelábadó szemmel.

— Majd, ha Julis elmegy, őt is sajnálni fogod.

— Most is sajnálom, mint szenvedő, sorsverte embert, szeretni azonban nem tudom. Gondozatlanság, tisztátalanság érzése fog el, ha ránézek s eszembe jutnak kenőcsös, vastag kéreggel bevont, kimarjult lábai, melyeket esténként késsel kell kapargatnia, hogy szűnjék a viszketés és aludni tudjon. S bár tudom, hogy erről nem tehet, mintahogy mi sem segíthetünk rajta, nem tudnám szeretettel megölelni.

— Ez is elmúlik — válaszolta Laci — talán hamarább, mint gondolnád, s csak emléke él majd tovább benned, mely több lesz, mint részvét, szomorúság is.

S eltűnődve, nővérére gondolt. Maga előtt látta, amint reggelenkint meggörnyedt, púpos testtartással kijön a szobából, csendesen »Jó reggel!«-t kíván, s rövid vesszőbotjával bökdösve, tapogatózva, kifelé indul a kertbe, a nagyudvarba. S eszébe jutott, hogy hányszor nem viszonzta köszönését, hányszor csak pusztá fejbólintással, hányszor volt hozzá rideg, szeretetnélküli, mert nem tudta leplezni, hogy gondjaik közepette terhükre van. S bár pillanatnyilag mindez nem bántotta, napközben foglalkoznia kellett vele, nyugtalanító önvádjaival hadakoznia. Csak ilyenkor látta, mily nehéz még értelemmel is emberhez nem méltó, alant: érzelmeken diadalmaskodnia.

Azóta hetek teltek el, túlvolt ridegségen, igazságtalanságon, a megértés és belátás úrrá vált rajta, de valaminek még hiányát érezte: egy hosszú, talán utolsó elbeszélgetésnek. — Surranó madarakkal elillan az ős — gondolta —, s ő még csak a kezét se nyújtja.

Pedig esztendőök során hányszor készült erre a beszélgetésre. De eredendő restségből ráérőn folyton halogatta. Halogatta, míg nővérén a süketség végkép elhatalmasodott, s már nem tudta volna érteni. Pedig a letűnt világ már csak az ő emlékezetében élt, ha csonkán és töredезetten is, a többi tanú már rég föld alatt porladt, csendes, ákácós, falusi temetőkbén. A mult poros, nehézkapcsos könyvét hát fáradtan tolta félre.

Ily gondolatokba merülve ült az asztalnál, míg végre felállott. Aranka követte. Majd ment ki-ki a maga dolgát ellátni.

— Estefelé befűtők mégis a szobába — mondta Aranka később — Így már nem lehet tovább bírni. Szólj Julisnak, jöjjön be ő is melegedni. De Laci hiába hívta.

— Még nem fázom, nincs olyan hideg, majd máskor.

Lefekvés előtt Aranka kereste fel.

— Hozok egy paplant, meg vánkost, tedd magadra. Az éjjel még erősebb lesz a fagy.

— Még nem kell, ne hozzá! — háritotta el.

S reggelre minden lefagyott. A szőlőlevelek fonnyadtan, zsugorodva csüngtek a tőkén. Megjött a takarás ideje.

— Mi lesz velem, mikor jönnek már értem? — panaszkodott Julis napközben többször is.

— Hát nem hallottad, hogy csak a bútorokért jönnek. Majd, ha elhelyezkedtek, én utazom veled hozzájuk.

Ha hazajött Laci az irodából, reménykedően csoszogott eléje.

— Megjöttek? — kérdezte bátortalanul, vénlányos félmosollyal.

— Nem.

Napról-napra ezt a vígasztalanul koppanó szót kellett hallania. Egyszer már nem bírta tovább és sírni kezdett.

— Sohase jönnek értem.

Aranka hirtelenében nem tudott mit válaszolni. Hallgatott. Magában azonban azt gondolta: már csakugyan itt volna az ideje. Mert a főzés egyre több és több gondot okozott.

— Nézhetnél valahol olcsóbb krumplit — fordult egyik nap Lacihoz. — A pincében már alig van valami.

— Majd elsején — válaszolta Laci kedvetlenül.

— Mindent majd elsején — jegyezte meg Aranka kesernyésen. — Hagymát is. — S miből élünk majd egész hónapon keresztül?...

Férje tehetetlenül vont vállat.

Lassacsckán Julis is rájött, hogy milyen gond ma egy háztartás.

— Elmennék cselédnek is, csak ne fájna a lábam — siránkozott egyik nap este, lefekvés előtt — Csak ne legyenek többé a terhetekre.

— Ne beszélj bolondokat — szólt rá Aranka.

Laci hallgatagon nézte kókadt fejű, őszhajú nővérét, amint ott ült görnyedten, maga elé révedve, a kisszoba alvásra ágyazott pamlagán. — Íme, egy folytonos robotban eltöltött élet után ezt kellett megélnie. Hogy családja örökös szolgálatában elnyúve, megnyomorodva, megrokkanva, -- ahelyett, hogy végre megpihenhetnék --, emésztő rettegéssel gondoljon a holnapra, mely talán egy meleg kuckót sem juttat, hol remegő fejét öregségére lehajtsa. S ami a legfájóbb, akkor, amikor reászorult, még ő, a kedvenc öcs sem segíthet rajta, hanem tehetetlenül el kell eresztenie beléfogózdó, nyomorék kezét s néznie, mint görgeti, botladoztatja mostoha sorsa a teljesen kódós bizonytalanságba.

Még ott állt egy ideig, azután néhány vigasztaló szót próbálva felé kiabálni, kiment.

Másnap egy asszony ismerősük kereste fel őket a távolibb telepházakból. Valahányszor jött, mindjárt sietett üdvözölni Julist is. Az ily látogatás néki mindig ünnepnap volt. Ilyenkor egyik kérdést intézte hozzá a másik után, s lázas kíváncsisággal igyekezett szájáról is leolvasni a feleletet. Legnagyobb szomorúságára az ily közös ismerősök is elfogytak. Néhány hónap leforgása alatt valamennyiüket elhelyezték. A látogató asszonyt is már csak néhány hét választotta el attól, hogy bútorait vágonba rakva, kövesse urát. De néki legalább megvolt az az öröme, hogy nem ment akárhová, hanem férje szülővárosába, rokonok, jóismerősök közé. Lacit minden elköltözés szomorúan érintette. Mégha nem is tekintette a távozókat szó-szoros-értelemben-vett barátoknak, csupán jóismerősöknek, úgy érezte, hogy elköltözésükkel egyre nagyobb üresség támad körülötte. Mintha teljesen lekopaszodott volna a tető, hol más fákkal élt együtt, s távolbamerengő szemmel már ő is a Nagy Fejszést várná.

Méginkább elhatalmasodott rajta ez az érzés a rákövetkező nap, mikor kiment a lombjait hullató, későőszi kertbe s megállt a fák alatt. — Ki tudja, eszik-e még jövőre termésükből? —

Kevéssel utóbb Julis is utána csoszogott s rátámaszkodva az alacsony sodronykerítésre, öregesen kérdezgetni kezdte. — Többé már őt sem fogja gyümölcscsel kínálni — gondolta lehangoltan. Most tette először s utoljára. Pedig máskor is megtehetette volna, de fáradt restségből elmulasztotta. A mulasztást többé sohasem teheti jóvá.

A magáramaradás érzése nyomasztóan nehezedett rá. Már abban sem telt öröme, ha megéri, hogy kedvenc gyümölcsfáit gondozhatja. Ugyan kinek mutogatná őket, dicsekedve, s kit kínálhatna ritka termésükből, ki még közeláll hozzájuk?

Így köszöntött rájuk egyik dérharmatos novemberi reggel az elköltözés. Laci azzal az érzéssel vett búcsút nővérétől, hogy többé nem látja. Még temetése napján se, ha túlélne. Oly messzire kerül tőle, hogy

az ő korában már kimerítő az odautazás. Mégha nem esnék őszre vagy télre, de az ő családjukban a halál mindig ilyenkor kopogtatott be. S maga a temetés is s a vele járó izgalmak... Egyre nehezebben viselte őket.

Mikor felesége hazaért, szüksézzavúan fogadta.

Este, tűzrakás után, beültek az ebédlőbe olvasni. Aranka egyszerre letette az újságot s megszólalt:

— Hát egyedül maradtunk.

— Most már teljesen egyedül — válaszolta Laci.

— Fiunkat is aligha látjuk.

— Aligha.

Okoszemű, fényesszőrű, fekete daxlijuk, mintha csak megérezte volna gazdája lehangoltságát, felkelt helyéről s unszoló szeretettel fúrta, bökdöste orrát a nadrághajtókába.

Laci végre fejére tette kezét s lassan elkezdte simogatni. A kutya farkcsóváló örömmel nézett rá. Két fényes, feketebarna szeme olyan volt, mint két meleg, szeretetet sugárzó lámpa.

B. Szabó György: Rajz